

Eskişehir’de Dış Ticaret Yapan Firmaların Ödeme Tercihleri

Dış ticareti ulusal ticaretten çok daha karmaşık hale getiren unsurların en önemlilerinden biri ödemeler konusudur. Tarafların daha akıcı ve güven içinde ticaretlerine devam edebilmeleri için, ödeme konusu, tüm alıcı ve satıcılar açısından uluslararası ticaretin artarak sürdürülebilirliğini sağlayabilmeleri adına kritik önem arz etmektedir. Bunu sağlamak amacıyla uluslararası (ülkeler üstü) çok taraflı ticari kuruluşlar tarafından belirlenen Ödeme Şekilleri kısaca aşağıdaki gibidir:

Peşin Ödeme: Ürün sevki öncesinde ödeme transferi gerçekleşir (ihracatçı güvencedir.)

Mal Mukabili: Sevk sonrası belirlenen bir vadede ödeme gerçekleştirilir. (ithalatçı güvencedir.)

Vesaik Mukabili: Sevk evrakları karşılığında ödeme gerçekleştirilir. (ithalatçı nispi güvenlidir)

Akreditif: Teminat mektubu ile bankalar sorumluluğunda işlemler gerçekleşir. (her iki taraf güvencedir.)

Mahsuben Ödeme: Sevk olan ürün karşılığında döviz yerine mal/hizmet gönderilir.

Banka Ödeme Yükümlülüğü: Sözleşme dışında tüm ticari işlem elekt-

Prof. Dr. Erol Kutlu

Anadolu Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü

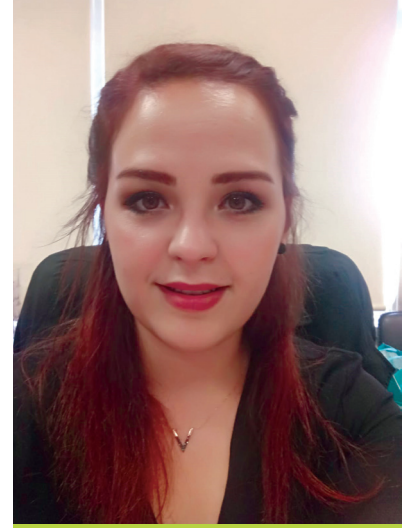
ronik olarak yürütülür. (hem ihracatçı hem ithalatçı güvencedir.)

Kabul Kredili Ödeme: Ürün sevki karşılığında polişe iletilir. (ithalatçı güvencedir.)

Konsinye Ödeme: Satılmak üzere yurtdışına gönderilen konsinye malın satışı gerçekleşince ödeme yapılır. (ihracatçı risk altındadır.)

Ödeme konusunda yaptığımız çalışma kapsamında, Eskişehir Organize Sanayii’nde faaliyet gösteren dış ticaret firmaları araştırılmıştır. Bu bağlamda öncelikle Eskişehir OSB’de ithalat ve ihracat yapan işletmeler hakkında genel çerçeveden bilgi vermek gerekirse:

Eskişehir Sanayi Odası resmi web sitesinde belirtildiği üzere; Eskişehir’in son yıllarda ekonomik hayatının dinamizminde hiç şüphesiz en önemli pay sanayiidir. Şehir

Burcu Oktay

Bilim Uzmanı

Şehir nüfusunun, kırsal nüfusa göre hızla büyümesi, yetişmiş işgücü varlığı, pazarlara yakınlığı, enerji ve hammadde kaynaklarının uygunluğu, sanayi için gerekli alt yapı yatırımlarının yeterli oluşu, bölge sanayiinin giderek gelişmesini sağlamıştır.

Eskişehir’de Sanayinin Sektörel Dağılımı

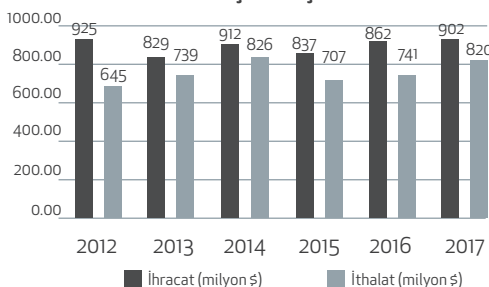
SEKTÖR	FİRMA SAYISI (%)	ÇALIŞAN SAYISI (%)	CİRO (%)
Makine İmalat Sanayi	23,1	33,8	52,3
Kimya ve Plastik Ürünler Sanayi	12,4	8,7	7,6
Gıda Sanayi	11,6	16,5	21,1
Metal Eşya Sanayi	11,6	6,9	1,6
Orman Ürünleri, Mobilya ve Kağıt Sanayi	10,2	4,9	1,8
Diğer İmalat Sanayi	8,7	4,0	1,5
Madencilik Sektörü	8,0	2,9	1,7
Taş ve Toprağa Dayalı İmalat Sektörü	7,7	10,8	9,6
Metal Ana Sanayi	4,5	2,8	0,4
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri Sanayi	2,3	8,7	2,4
Toplam	100	100	100

Kaynak: BEBKA, 2017

nüfusunun, kırsal nüfusa göre hızla büyümesi, yetişmiş işgücü varlığı, pazarlara yakınlığı, enerji ve hammadde kaynaklarının uygunluğu, sanayi için gerekli alt yapı yatırımlarının yeterli oluşu, bölge sanayinin giderek gelişmesini sağlamıştır. İl ekonomisinde sektörlerin payına baktığımızda ise %60 ile Hizmetler Sektörü ilk sırada yer alırken, bunu %30 ile Sanayi Sektörü ve %10 ile Tarım Sektörü izlemektedir.

Türkiye’de sanayi ve endüstriyel üretim açısından önemli bir yere sahip olan Eskişehir’deki sektör çeşitliliği incelendiğinde, Türkiye çapında da yüksek pazar payına sahip olarak, bir alana yoğunlaşmışlıktan öte, hemen her sektörde faaliyet gösteren bir dağılım olduğu görülmektedir.

Eskişehir, sanayii içinde Beyaz Eşya Ana ve Yan Sanayii’de önemli bir paya ve ağırlığa sahiptir. Türkiye geneline göre; Uçak motoru, lokomotif ve boraks üretiminde paza-

Yıllara Göre Eskişehir Dış Ticaret Verileri

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2018

Çalışmanın ana amacı, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi’nde ithalat ve ihracat yapan firmaların ödeme tercihleri ve tercih sebeplerinin incelenmesidir.

rın tümüne sahipken, Türkiye’deki Buzdolabı üretiminin %60’ı ve Soğutucu kompresörleri üretiminin %95’i Eskişehir’deki tesislerde gerçekleştirilmektedir.

Eskişehir Sanayisi, imalata dayalı olarak ihracat hacmini geliştirmektedir. Sektörel yapıdan kaynaklanmakta olan; ihracatın ithalata dayalı olması ithalatın yüksek olmasının en büyük sebebidir. Müşterisi başka işletmeler olan (B2B) ihracat firmaları, ihracat için üretimde kullandıkları hammaddelerin çoğunu doğal kaynak yetersizliğinden dolayı ithal etmektedirler. Bu sebeple ithalat hacminde düşüş yaşanması çok mümkün olamamaktadır.

Gerek yurtiçi, gerekse yurtdışı ticaret, ödemelerin anlaşıldığı yönde tamamlanması ile sürdürülebilirliktedir; aksi halde ticaret anlamı yitirilmiş olur. Bu nedenle, ödeme tercihleri, gerçekleşen ticaret faali-

yetlerinin ne derece sağlıklı olduğu ile ilgili fikir sunmaktadır.

Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz yüksek lisans bitirme tezi çalışmamızın araştırma konusu, EOSB’deki firmaların ithalatlarında ve ihracatlarında hangi tür ödeme yöntemlerinin kullanıldığının tespit edilmeye çalışılması ve bu doğrultuda hangi ödeme yöntemlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı; riskleri ve avantajları ile bölgesel, sektörel ve ekonomik açıdan değerlendirilmesidir. Çalışmanın ana amacı, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi’nde ithalat ve ihracat yapan firmaların ödeme tercihleri ve tercih sebeplerinin incelenmesidir.

Bu araştırmayla;

- EOSB’de ithalat ve ihracat yapan firmaların, ödeme yöntemleri ile ilgili tercihlerinin belirlenmesi,
- İthalat ve ihracat işlemlerinde ödeme yönteminin seçiminde etkili olan unsurların belirlenmesi,
- Ödeme tercihlerinin ihracat ve ithalat faaliyetlerine etkisinin araştırılması,
- Firmaların ödeme yöntemleri hakkında nispi olarak ne kadar bilinçli hareket ettikleri konusunda fikir sahibi olunduğunun belirlenmesi,
- Ödeme yöntemlerine bağlı olarak sanayinin kalkınmasının olasılığının yorumlanması amaçlanmaktadır.

Araştırmaya Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı

SEKTÖR	FREKANS (n)	(%)
Metal Eşya ve Metal Ana Sanayi	8	32
Elektrikli Aletler ve Elektronik Sanayi	6	24
Makine İmalat Sanayi	4	16
Kimya, Kauçuk ve Plastik Sanayi	4	16
Orman Ürünleri, Kağıt ve Mobilya Sanayi	1	4
Taş ve Toprağa Dayalı İmalat Sanayi	1	4
Tekstil, Hazır Giyim ve Konfeksiyon Sanayi	1	4
Toplam	25	100

Araştırma Kapsamı, Eskişehir Organize Sanayi’nde ithalat ve ihracat faaliyetlerinde bulunan firmalar olup, ithalat ve ihracat firmaları, Sanayi Odası’nca yayınlanan listelerden temin edilerek örneklem oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, dış ticarete faaliyet gösteren firmaların 55’ine ulaşılmıştır. Görüşme yapılan firmalardan 10’u araştırmaya katılmayı reddetmiş olup; 25 firmadan sağlıklı dönüş alınmıştır. Sektörel olarak hemen tüm sektörden firma ile görüşülmüş olup, dış ticaret, finans veya yönetim departmanlarından yetkililer ile çalışma sağlanarak; yarı kapalı uçlu sorulardan meydana gelen, kolayda ve kasti (yargısal) örneklem tekniği ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veri setleri SPSS ile değerlendirilerek basit frekans analizi ile sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yorumlanarak Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi’nde ithalat ve ihracat yapan firmaların ödeme tercihleri verileri ile yorumlama yapılmıştır.

Eskişehir OSB’de ithalat ve ihracat firmalarının ödeme yöntemleri ve bu yöntemlerin tercih sebepleri benzerlik göstermektedir. Genel olarak; müşteri talebi, tedarikçi talebi, malzeme aciliyeti gibi unsurlar ihracatta mal mukabilini, ithalatta peşin ödeme yöntemini ön plana çıkarmaktadır.

Araştırmaya katılan firmaların ithalat ve ihracat yapılan ülkelerini incelediğimizde, her iki faaliyette de Avrupa Ülkelerinin başı çektiğini, ancak diğer sıralamaların farklılık gösterdiğini görmekteyiz:

Elde edilen veriler ışığında; firmaların ithalat ve ihracatta uyguladığı ödeme yöntemlerinin teorik olarak bekleneni yansıtmadığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda, Eskişehir OSB’de ithalat ve ihracat firmalarının ödeme yöntemleri ve bu yöntemlerin tercih sebepleri benzerlik göstermektedir. Genel olarak; müşteri talebi, tedarikçi talebi, malzeme aciliyeti gibi unsurlar ihracatta mal mukabilini, ithalatta peşin ödeme yöntemini ön plana çıkarmaktadır. İhracatçı açısından da, ithalatçı açısından da güvenli ödeme yöntemi tercih edilmek istenirken, aşağıdaki unsurlardan dolayı riskli ödeme tercihlerinin de kullanılmakta olduğu gözlemlenmiştir:

- Firmaların ihracat faaliyetlerini sürdürmek istemeleri
- İhracat faaliyetleri için gereken ithalat işlemlerinin zorunluluğu,
- Ana Sanayilerin üretim aşamasında kullanılmasını istediği ürünlerin temin edileceği firmaların, müşteriler (ithalatçılar) tarafından belirlenmesi dolayısıyla üretim tedarikçi aşamasında ithalat ödeme yönteminde söz sahibi olamama.

En dikkat çekici sonuçların başında, akreditifli ödeme yönteminin en güvenli yol olmasına rağmen tercih edilmemesidir. Akreditifli ödeme ve 2013 yılı itibari ile kullanımı artmakta olan Banka Ödeme Yükümlülüğü yöntemi, her iki ticari tarafı da güvence altına alan yöntemlerdir. Ancak; evraksal yükümlülük ve masraflı olmasının

İTHALAT YAPILAN ÜLKELER	FREKANS (n)	(%)
Avrupa Ülkeleri	20	23,26
Ortadoğu Ülkeleri	12	13,95
Eski Doğu Bloğu	11	12,79
Afrika Ülkeleri	10	11,63
Diğer Avrupa Ülkeleri	9	10,47
Birleşik Krallık Ülkeleri	8	9,30
Amerika Ülkeleri	6	6,98
Türki Cumhuriyetler	5	5,81
Uzakdoğu Ülkeleri	5	5,81
Toplam	86	100,00

İHRACAT YAPILAN ÜLKELER	FREKANS (n)	(%)
Avrupa Ülkeleri	15	33,33
Uzakdoğu Ülkeleri	10	22,22
Amerika Ülkeleri	6	13,33
Birleşik Krallık Ülkeleri	4	8,89
Eski Doğu Bloğu	3	6,67
Ortadoğu Ülkeleri	3	6,67
Diğer Avrupa Ülkeleri	2	4,44
Türki Cumhuriyetler	1	2,22
Afrika Ülkeleri	1	2,22
Toplam	45	100,00

Ödeme Yöntemleri Tercihleri (en çoktan en aza)

İHRACAT	İTHALAT
Mal Mukabili	Peşin Ödeme
Peşin Ödeme	Mal Mukabili
Akreditif	Akreditif
Vesaik Mukabili	Vesaik Mukabili
Mahsuben Ödeme	Kabul Kredili Ödeme
Banka Ödeme Yükümlülüğü	Banka Ödeme Yükümlülüğü
Kabul Kredili Ödeme	Mahsuben Ödeme
Konsinye Ödeme	

yanında; eğitim eksikliği, bilgi eksikliği ve alışlagelmiş düzenin değişimine karşı gösterilen direnç, mevcut düzenin risklerinin devamına neden olmaktadır. İhracatçı sevkini yapıp ödemesini sonradan alma, ithalatçı ise önce ödemesini yaparak teslimi bekleme ile herhangi bir evraksal teminat olmaksızın ticaretin tamamlanamaması riskini üstlenmektedirler.

Firmalar, ihracat kapasitelerinin artmasını ve verimini satış cirosu ile ölçmek dışında, operasyon aşamasında ve öncesindeki performansları ve bilgileri ile çok daha etkili bir biçimde yönetebilmelidirler. Aynı şekilde ithalat aşamasında da, değişken ve kırılgan piyasa koşulları da göz önünde bulundurularak tedarik planlamasının daha etkin bir şekilde yapılması,

etkili zaman yönetimi ve buna paralel olarak akreditif işlemlerinin saat gibi işlemesi sağlanabilmelidir.

İhracat faaliyetlerinin devlet destekleri ve sigortalama (EXİMBANK) sayesinde riski nispi olarak düşürülse dahi, firmaların ticari faaliyetlerinde ödeme konusuna daha ayrıntı ile yaklaşmaları gerekmektedir.

Giderek gelişen ülkesel ve küresel ticaret kapasitesinin artarak sürdürülebilmesinin devamı için, Eskişehir firmalarının, dış ticaret faaliyetlerini diğer adımları ile birlikte, ödemeler konusuna daha çok önem vermeleri gerekmektedir. Bu sayede; faaliyetlerinde gerek finansman kaynağı gerekse devamlılık açısından önemli bir ivme kazanılacağı öngörülmektedir.

“Siyasî, askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, ekonomik zaferler ile taçlandırılmazlarsa elde edilen zaferler kalıcı olamaz ve sağlanan faydalı sonuçlardan yararlanabilmek için ekonomimizin, ekonomik egemenliğimizin sağlanması, güçlendirilmesi ve genişletilmesi lazımdır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK